

ACC. N:R M. 16303:1-9.

Landskap: Skåne Upptecknare: Erik Månsson, Glimåkra
Härad: Ö. Göinge Berättare: Per Olofsson, Tibbult
Socken: Glimåkra Berättarens yrke: skogsarbetare
Uppteckningsår: 1965 Född år 1893 i Glimåkra

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Lokal - och personhistoria. s. 1-9.

LUF 117

Skriv endast på denna sida.

ACC. NR. M. 16303.

En traditionsbärare av mera ovanligt slag har jag träffat på. Per Olofsson, 71 år, i Sibbhult. Han är svenskamerikanare och kom vid unga år till Kanada, där han stannade i olika perioder. På äldre dagar har han återvänt till hembygden och nu ha de gamles berättelser dykt upp i hans medvetande med en synnerlig pregnans och klarhet, så han kan göra sin barndoms bygd levande och befolkad på ett sätt, som andra kvarboende gamlingar tycks ha tappat kontakten med. Jag övervänder här prov på hans minnen till Edert bedömning, ifall det skulle vara något att fortsätta med. Just den trakt han är specialist på är nu så nivellerad och avfolkad, att det torde vara omöjligt att finna några motsvarande uppgifter om. Jag sätter dem närmast in på Eder frågelista nr 117, som handlar om Lokal- och personhistoria.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

22/3-65

Lokal- och personhistoria. Kullaskogens torp. - Blad 1.Inledning.

Gubben Hägg i Broddakulla, född i Dalshult 1822, död 1909 var en mycket hukommen man om gamla ting och händelser och har varit hans bästa sagesman, en mycket god berättare, som han kamperade samman med under skogsarbete i sin tidiga ungdom vid skogsarbete i Kullaskogen. Han berättar om soldatterpet vid Farlängen, som uppsattes i början av 1800-talet till dragonen ~~Lars~~ Klavér. Detta var det sista soldatterpet, som fanns bevarat i socknen. Det togs under sista världskriget ner av militären och flyttades som museum till Näsby vid Kristianstad, där Norra Skåningarna nu har sin förläggning.. Torpet ägdes och underhölls från början av kullabönderna som gemensamt ~~rustverk~~ roteterp. Men här bodde någon tid i senare år en dragon Skoog från hjärsåshället, om vilken han berättar att denne en gång var med på en avmönstring i Hästveda tillsammans med de sex dragonerna vid Göinge Livsqwadron. Han var vid tillfället starkt besänkt liksom de övriga men till skillnad från dem var han ytterst frispråkig och fick av kaptenen beskedet: "Du ska tuga här, annars kommer du på finkan". "Tug säl", sa Skoogen, "för om ja så ska seda i finkan i tusen år, så tier ja varkens för dej eller sergeant Crona." Livsqwadronens sex mannar i Glimåkra socken fick en gång vid avmönstringen tillåtelse att i full mundering och formering bege sej till Glimåkra prästgård för att så ge pompa åt bröllopet mellan prästens hushållerska och en av dragonerna. Man höll full formering fram till Breby gästgivaregård, där dryckjem anskaffades. Så långt som över ån kom man i någorlunda ordning, men där kom kuttingen fram och expeditionen upplöstes i glada förberedelser. Man kom dock småningom fram till Jerbro i Glimmare, där bruden, Sjö-Bajntan mötte sin utkerade dragon Kwist. Därifrån tågade man upp till prästgården. Sergeant Crona från Edema gick före och sen kom dragonerna Ohlin o Mehlin, Juhlin o Thulin, sen kom Björkvist och Kwist och alla sist kom Sjö-Bajntan ensam. När sällskapet radat upp sig i prästgården, tog prästen sin hushållerska i enskilt samtal och undrade om Bengta verkligen kunde gifta sig med en sådan dryckeskämpe. "Kan vall da", svarade

svaråde

Bengta, "ja lå hos nom i nött o vi trivdes bra".

Per Olofsson berättar sagan om de båda jättarna, som grävde avlepp till Relsterpssjön. / Denna gamla folktradition har berättats i romantiserad form av författaren Harald Johnsson men jag har inte tidigare träffat på någon direkt folkminnesuppteckning, men Per Olofsson påstår sig ha hört den av nämnde Bröda Jösse. / Linebergsjätten, som var en godmodig och hjälpsam själ var kär i jättemön Gora, men näsabergrsjätten i Björkeröd var starkare och vildsintare och han slog också sina krokar kring ungmön. Gora visste nog vem hon ville ha, men hon föreslog en tävling mellan rivalerna och den skulle ha lönen som först kunde göra ett avlepp till sjön. De satte genast i gång med våldsam energi. Näsa-jätten röjde upp i dalgången kring Gummarp och Line-jätten vid Grydebäck. Det såg närmast ut som Näsapågen skulle vinna. Men då spelade Gora ut sina kort och började vänslas med Näsa-pågen, så han trodde saken vara klar och försummade tävlingen. Men Linebergspågen arbetade oförtrutet i sin dalgång, och rensade åkrarna för sten, som han kastade över åt Gummarpshället. och innan Näsabergrsjätten hunnit bli klar över situationen hördes dånet när vattenmasserna störtade utför rännan i Grydebäck och Linebergspågen kom för att hämta sin belöning.

I senare tider ha människorna fullfölt jättarnas arbete och nu ligga åkrarna kring sjön fria från översvämningar och nu flyter ån Vid Gryte bäck ner till Högsmaån.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

högsmaån.Torpen i Kullskögen.Gården Trollakulla. Nordost i skogen.

Nr 1. Soldattorpet. Numera ruin, byggdes år 1624 och den förde soldaten var Truls Klavér. Denne Truls Klavér gick en gång tvärs över sjön Farlängen ner till Egeshulta bränneri för att hämta sitt julabrännvin. Men han återvände aldrig. Länsmannen kom för att göra undersökning. Han kom med skjuts till Dalshulta gård och därifrån på oländig stig till fots till Trollakulla och frågade där om det var långt kvar till soldattorpet. Då svarade bonden Per Persson "Ni har gått god väg hit men härifrån till soldattorpet finns ingen väg alls". Då vände länsmannen och det blev aldrig någon undersökning. Men påföljande vår hittades soldaten Klavérs döda kropp i sjön Jämningen ute i urskogen. Klavérs efterträdare hette Swärd. Redan efter ett par år efter sitt tillträde hittades han också död nere i Lunnem efter ett besök som han gjort vid Bröby gästgivargård. Hans efterträdare hette Per Thulin, och han var min farbror, säger Per Olofsson. Per Thulin reste år 1896 till Amerika, till Davis West i Wisconsin, där Per Olofsson en gång besökte honom. Han arbetade då vid en pappersindustri. Han hade tolv barn och stod sig gott. Han dog år 1924.

Efter honom kom Sven Bodelsson till soldattorpet, som han då arrenderade efter indelningsverkets upphörande 1901. Han brukade det till 1904, då han avled i bröstsjuka. Då blev där auktionen och han hade haft två kor som då såldes och familjen flyttade till Rolstorp 1906. En tid låg torpet öde men arrenderades sedan av Roda-Svennen /Sven Svensson/, Han stannade där till 1931. Det har sen dess legat öde och är nu ruin, sedan byggnaden år 1941 förvärvades av Norra Skånska infanteriregementet och flyttades till Näsby fält, där regementet numera har sin förläggning.

/Om detta torp har jag genom sågverksägare Björn Persson i Rolstorp, numera bosatt i Hörby, erhållit ett belysande protokoll

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

"År 1817 den 31 dagen i maj månad, sammanträdde undertecknade rotehållare i Trollakulla. Icke mindre nuvarande förman Per Jönsson i Spörrakulla för roten nr 322, än de övriga medintressenter Håkan Trulsson, Jon Trullsson i Dalshult, Per Larsson i Trollakulla, Jöns Jönsson i Tykaterp, Per Månsson i Högsma Truls Johnsson från Rolsterp, för att överenskomma och besluta på vars ägor deras rotetorp skulle utsynas och uppbyggas, så till åbyggnader, som egendomens infredande, samt odling med mera som behövs, och kan komma soldathuset till godo, såväl för dess nu iståndsättande, som framgent underhållande för nu och tillkommande tider, och vem som vill lämnat till billigaste priset, och årliga avgiften, som kallas planpengar, och förbehålles å samma ägo få nödiga stängsel-ämnen, till bränne och tänne, av sådan skog, hemmanet kan vara umbärligt och minst skadligt samt mulbete för soldatens kreatur i den mohn, som behöves, dock å öppna utmarken, och anmärkas att den årliga avgiften, eller de s.k. planpenningar, betalas av alla rotehållsintressenterna å det indelnings-sätt varefter de rösta. Och i ett likasådant förhållande icke mindre för dess nu iståndsättande än framgent underhål-landet för nu och tillkommande tider enligt Reglementet, Lag och gällande författningar kan bjuda och befalla, nu och framdeles. Och även väl vid detta tillfälle var närvarande frälse-fogden Håkan Månsson Otersberga, som å dess höga herr-skaps vägnar egde i denna sak göra och låta enligt här hans uppviste fullmakt, och blev sålunda beslutat, att minsta budet stannade för frälsehemmanet nr 1 Trollakulla, der rote-torpet skulle anläggas som föreskrivit är, emot en årlig avgift Sex Riksdaler 32 skilling Banco, som betalas till jordägaren i hemmanet vid varje års slut av december månad. Och blev torplägenheten icke mindre av nämnde Ladufogde än övriga intressenter utsynat och till sin beskaffenhet av Ladufogden med herrskapshammaren kringstämplat."

kringstäplat.

Kullaskogens torp.

Trollakulla.

nr 2. Hammarstorpet.

Ligger i Hästhaⁿen på Trollakulla. Byggdes till Bengt Hammar som blev skogvaktare för Råbelöv när finska kriget slutade 1811. Han hade varit med i Finland, men han sa det var ett dåligt land, som det inte var värt att slåss för. Han tjänstgjorde som skogvaktare till 1837. Hans son Ola Bengtsson övertog då torpet. Dennes son hade det i sin tur till sin brådstörtade död 1907. Änkan fortsatte vid torpet till sin död 1931. Hon hade en dotter Anna och en son Olof, som reste till Amerika. Torpet var en ryggåsstuga med två tillbyggnader stod en tid öde men är nu rivet.

Trollakulla

nr 3 Fea-torpet. Urgammalt torp. Här bodde "vimmerblixts" svärfar till 1879. Det var ett stort torp med två kor och häst och stora stengårdesgårdar markera de gamla upprädda åkrarna. Men gården är nu i ruiner och jorden lagd till huvudgården.

Gården Dalshult i norra skogen.nr 1 Sofieterp.

Det första min far minns om detta torp var en ägare Per Bengtsson, som hade den efter en trumpetare Rosenstråle. Torpet hade egen kvarn och eget bränneri/husbehovs/ En son till Per Bengtsson hette Bengt Persson, som under första världskriget fick en dålig uppmärksamhet för sina bravader och slutligen internerades. Torpet var utarrenderat till 1946, då det revs. Torpet hade 4-5 fåkreatur och en häst.. Bytte ofta arrendator. Den site var Store-Nisse Anton. Under sista världskriget rustades det upp till militärförläggning. Men revs efter kriget och där anlades en plantskola under Råbelöv. Ruinerna efter kvarnen finns kvar.

Gården Dalshult

nr 2 Höratorpet. eller Brodins torp efter en soldat Gustav Elias Brodin. Han hade varit artillerist på Wendes. Hans pojke hette

hette

Palm och tjänte också på Wendes men for te Amerika och hördes inte mera av. Sist hade Joel Palm torpet. Han var inte alls släkt med någon av de föregående. För tjugo år sen revs torpet ner och Joel tog bort mot Hästveda och hördes inte mera av.

Gården Spörrakulla i ästra skogen

nr 1 Stora Perstorp. Stort torp liknande en liten gård med hästar och kor, antagligen mkt gammalt. Nehlin var den förste kände arrendatorn "Skrivare-Oreden" bodde där på gamla dar. Han hade varit dräng på "skrivarestället" i Högsma så länge, att han fick medalj i kyrkan och han fick behålla deras öknamn när han flyttade. Han dog där och sedan kom Per Persson och arrenderade torpet till 1909.

Detta år tog godset åkerjorden och planterade skog. Bara husen är nu kvar. Skogsarbetarbostad. Väl renoverad, snyggt och trivsamt med vatten och avlopp.

Gården Spörrakulla.

nr 2 Torpet Ullaboda eller Ullön, som det hette ferdem. Mycket gammalt. Förr ett stort torp, som väl födde sin man. Jöns Persson eller Ulla-Jössen tidigast känd. Efter honom kom Anton Persson Jorden numera igenplanterad men huset renoverat och bebott av Hanna Svensson

Spörrakulla.

nr 3 Furuboda. Tidigt skogvaktareboställe från 1837 innehavare Ola Bengtsson. Efter honom kom Jöns Persson Han tjänade som skogvaktare till 1877. Han blev "gla i fylle" på gamla dar, vanskötte sysslan och måste flytta. Tog vägen neråt Hjärsås, där hans torp i Påarp fick namnet Fea-Jössens. Efter honom gick Furuboda på arrende till Per Svensson från Wesslarp, "Spytte-Pellen". Efter honom blev det auktionen där 1931. Då blev det iordningställt som nödhjälpsarbetarbostad, men är nu öde. Husen stå kvar.

Gården Breddakulla.

nr 1. Skomagarens. Kallades i forna dar Gustavstorp. Låg längst söderut i skogen. Rågranne med Holmen eller H ögholm i Hjärsås

Hjärsås

socken. Inte så gammalt. Huset byggdes om 1905. Förut jordstuga. Skomakare har alltid bott där och förnärvarande är det Anton Bengtsson. Han har Skore-Johan som inneboende, så "där hänga inga sorgeflor". Bra bestad med vatten och avlopp men utan jord. Broddakulla.

nr 2 Sjötorpet. Kallades förr Skäkte-torpet och där bodde vid mitten av förra århundradet Sven Svensson och hans hustru Stina, föräldrar till den mycket bekante skolläraren och folkminnesupptecknaren Jöns Svensson, vars dikter och uppteckningar finnas i manuskript bevarade i Glimåkra kyrkoarkiv. Dessa ha först bearbetats av kyrkoherde Torsten Lundberg och slutligen fått en vetenskaplig bearbetning av lektor Gösta Sjöstedt. Hans avhandling bär titeln Folkminnen och Folktankar från Glimåkra socken. Jöns Svensson var född 1858 och dog 1924.

Hans far var kommen från Skäkte-torpet i Högsma. Där var det så fattigt att familjen fick gå och tigga under de svåra åren. Tre av hans syskon omkom under en tiggarfärd bortåt Dalshult i ett häftigt oväder. En sten vid Dalshult utmärker platsen. Skäkte-Svennen dog år 1875. När skäktesläktet tog slut kom Arvid Svensson till torpet, som var en ryggässtuga. Även Arvid tog slut och stugan stod öde kvar till 1940, då den ramlade. Broddakulla.

nr 3. Knubba-torpet. Byggt 1827. Togs upp ur en svedjebränna av Knubba-Svennen, som kom från Karsholm Häst och två kor. Sven va murare och allahandamakare. Brände tjära och handlade med sill Han körde till Hanö om nätterna och hämtade. Han dog för många år sen men sonen Mattis övertog arrendet och i början av 90-talet tog hans son vid och efter honom hans son Nils, som gick bort för 3 el. 4 år sen. Så har torpet legat öde en tid men nu är åkrarna skogsplanterade och husen renoverade till skogsarbetarbostad.

Broddakulla.

nr 4 Robertsterp eller Ekeböda. Av detta finns intet kvar. Det låg norr om Knubbas och fick namn efter Ege-Jössen, som var den förste kände innehavaren. Ingen har bott där sen 1890-talet

1890-talet

Ege-Jösse hade mött och samtalat med Skogssnu'an vä Egeboa tjärbacke. "Hon svepte björknäver om se" sa han. o"Ä du så blyer" sa Jösse, "så gu går ja".

Gården Sperrakulla.

nr 1. Lilla Perstorp. Det var tredje skogvaktarbostället byggdes 1879, när Fea-Jössen hade uttjänt. Den nye skogvaktaren hette Per Persson och kom nerifrån slätten. Han var skogsutbildad och fordrade riktig bostad. Men han gjorde sej snart skyldig till oegentligheter, "så de syntes han va utbildad" Hans stora familj planterades ut bland hjälpsamma grannar och for slutligen till Amerika. Den nye skogvaktaren, som sen fick torpet hette också Per Persson. Han kom dit 1898 men stannade inte längre än till 1905, då han avgick på grund av de oeffterrättliga avverkningar som sattes i gång efter julastormen 1902. "Här behövs ingen skogvaktare längre, sa han, utan en stubbvaktare". Det hände sig nämligen att godsägaren på Råbelöv ville ha skogen upprädd efter den stora förödelsen, som gick alldeles särskilt våldsamt fram här över de utsatta bergssidorna. Jätteträden låg som en mejad åker på stora områden. Men ägaren gjorde ett avverkningskontrakt på sju år med en firma från Växiö men detta kontrakt utformades så olyckligt att firman fick beräkna betalningen efter lilländans mått 6 tum utan att stocklängden bestämdes. Följden blev att firman tog jätteträden i hela sin längd och släpade ut dem hela och gjorde väldiga förtjänster på den gynnsamma mätningen. Det blev en förödande skövling av skogen dessa år och jättar av sådana dimensioner, att de måste fyrhuggas för att gå in i sågramen på 36 tum. Hela det väldiga skogsområdet skövlades utom fem fridlysta dungen, som från början undantagits: 1/ grandungen vid Dalshult. 2/ Norra Jösse Bjär., 3/ Dungen vid soldatterpet 4/ gamla planteringen vid Sperrakulla, Skägge mosse norr om Perstorp skulle vara undantagna från avverkningen. Det var en skoningslös skövling Folk, hästar och maskiner kom från Småland och det blev en livlig rörelse på orten men den sågs med vemod av skogens folk. Det berätt

berät-

ACC. NR

M. 16303:9.

tas att godsägaren på Råbelöv blev så förtvivlad att han tänkte sälja hela skogen och att Glimåkra kommun skulle vara erbjuden den för 92.000 kr.

"Röe-Masse" var bokhållare för såganläggningarna , en jätte mä kardor som kalvaskinker och han kunde baxa med de jättelika stockarna så folk stod mållösa av förvåning när han arbetade. Men begiven på tobak var han och tiggde av alla. När han ingen ting fick stoppade han blyansen i munnen och bet så de knakade. "Där rög den i alla fall" sa han. "Så gör vi påga" var hans uttryck och arbetet gick som en dans under hans ledning.

I Kullaskogen nära Hammarsterpet finns en sten rest, som kallas för Prästastenen. Enligt sägnen skulle den vara minne efter en präst som här blev vådaskjuten under en jaktö. Cawallin berättar i sitt herdaminne att prästen Mogens Cock från Glimåkra förolyckades under en jakt i Kullaskogen den förste maj 1630.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV